

TÜRK - İTALYAN İLİŐKİLERİNDE AZ BİLİNENLER

FABIO L. GRASSI

Çeviren: Dr. Sadriye Güneş

Ekim 2014

Carice
Kitabeviő

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 67
Tarihçi Kitabevi Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör: Necip Azakođlu
Çevirmen: Sadriye Güneş
Sayfa ve Kapak Tasarım: Tarkan Togo

Birinci baskı: Ekim 2014
Boyutlar: 13.5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 328

Baskı ve Cilt:
Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77

Sertifika No: 12027

ISBN: 978-605-4534-60-9

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 11

İstanbul'da ve Osmanlı İmparatorluğu'nda
Garibaldi ve Dava Arkadaşları:

Güncel Bilgiler, Gelecek Araştırmalar İçin İpuçları / 17

Sardinya Krallığı'nın Kırım Savaşı'na Katılması:
Amaçları, Anlamı ve Etkileri / 44

Bir Başka Boğazdan:

Messina Depreminin İstanbul'daki Yankısı / 63

Beşinci Sahile Doğru:

Birinci Dünya Savaşı Sırasında İtalya'nın Türkiye İle İlgili
Meselelerinin Yönetimi / 80

1919 Yılında Türkiye'de İtalyan İşgalleriyle İlgili
Diplomatik Savaşlar / 101

1920 Yılında Türkiye'de İtalyan İşgalleriyle İlgili
Diplomatik Savaşlar / 143

D'arici Olayı: Birinci Dünya Savaşı Sonrasında
İtalyan İktisadi Faaliyetlerine (Kötü) Bir Örnek / 159

Birinci Dünya Savaşı Sonrası İtalyan-Türk Gizli Diplomasisi:
Eşgüdüm ve Anlaşmazlıklar (1919-1920) / 176

Bir Başarısızlığın Getirdiği Kazançlar:

1920 ve 1923 Yılları Arasında İtalya'nın Türkiye'deki
Politikası ve Gizli İşleri / 225

Sevr Barışının İflası Karşısında Büyük Güç Olup Olmadığı
Anlaşılmayan İtalya (Eylül-Ekim 1922) / 285

İki Dünya Savaşı Arasında

Fransız ve İtalyan Politikalarında Türkiye / 302

Dizin / 323

Fabio L. GRASSI

1963 yılı Roma doğumlu Fabio L. Grassi; aldığı ve sevdiği bir plakete göre “kendisini Türkiye’yi anlamaya ve anlatmaya adanmış” İtalyan bir tarihçidir. Türk tarihi alanında büyük uzmanlardandır. 1983 yılının Kasım ayında Türkiye ile ilgilenmeye başlamıştır. Önce İstanbul İtalyan Lisesi’nde, ardından Yıldız Teknik Üniversitesi’nde görevli olarak 1998-2011 yılları arasında İstanbul’da kalmıştır. Halen Roma Sapienza Üniversitesi’nde Doğu Avrupa Tarihi alanında öğretim üyesi ve Roma Sapienza Üniversitesi çatısındaki Bahçeşehir Üniversitesi Avrasya Araştırmalar Merkezi’nin müdürüdür. Avrasya Tarihi, Türk dili ve (İngilizce olarak) Çağdaş Tarih derslerini vermektedir. Modern Tarihi, Çağdaş Tarih, Uluslararası İlişkiler Tarihi ve Doğu Dil ve Kültürler alanlarında doçentlik sınavından geçmiştir. Yayınladığı en büyük iki kitabı Türkçe’ye çevrilmiştir: *İtalya ve Türk Sorunu 1919-1923 Kamuoyu ve Dış Politika*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2003 (2. Baskı 2010) ve *Atatürk*, İstanbul, Türkuvaz Kitap, 2009. Bazıları yayınlanmış bazıları yayınlanmamış çeşitli yazılarını derleyen son kitabı *Turchia e Balcani. Materiali per lo Studio degli Anni Recenti* [Türkiye ve Balkanlar. Son Yılların İncelenmesi için Materyaller], Cluj-Napoca, Napoca Star, 2012. 1860lılarda Kafkas göçleri konulu bir kitap üzerinde çalışmaktadır. 50’i aşkın başka yayını vardır. Bazıları bu kitapta derlenmektedir.

SUNUŞ

Bu kitap, yirmi yıl boyunca yazıp yayınladığım 19. ve 20. yüzyıllarda Türk-İtalyan ilişkilerinin bazı yönlerini ve safhalarını ele alan makaleleri derlemektedir. Bu kitabı Türk okuruna sunarken, onu şişeye konulup denize atılan mesaja benzetiyorum. İtalyan bir araştırmacı olarak gençliğimde tek başıma pek az incelenmiş konulardan ibaret olan bir ormana girdim. Bu serüvende çok defa sayın arkadaş Prof. Dr. Mevlüt Çelebi'nin önemli eserlerinden faydalandığımı eklemek tarihçi görevidir. Umarım o da bazı yazılarımı faydalı bulmuştur. Yayımlanan kitaplarımda bazı büyük genel konuları yeterince anlattığımı ümit ediyorum. Tabloyu oluşturan mozaik parçaları olan konuların irdelenmesinde ancak belli bir noktaya varabildim. Başka bir deyişle, bu kitapta bulunan yazılarımin irdeledikleri konulara dair eksiksiz bilgiler verdiğini savunmuyorum, yetersizliklerine rağmen, belki de yetersizlikleri nedeniyle özellikle genç Türk araştırmacılar için merak odağı ve yol

gösterici olacağını ümit ediyorum. Hayatım boyunca nadiren tek araştırmaya yoğunlaşabildiğimi göz önünde bulunduranlar daha anlayışlı olacaklardır...

Kitabı oluşturan ve aşağıda asıl yayın referansları verilen makaleler, yayın tarihine göre değil, konu edindikleri tarihi olayların kronolojik sırasına göre sıralanmaktadır. Böylece, İtalyan dirilişinin efsanevi kahramanı Giuseppe Garibaldi'nin gençliğinde başlayan İstanbul ve İstanbul'daki İtalyan camia ile temasları, İstanbul'daki İtalyan cumhuriyetçileri ele alan bir makale ile başlıyoruz:

Garibaldi e Garibaldini a Costantinopoli e nell'Impero Ottomano: Conoscenze Attuali, Piste per Future Ricerche (İstanbul'da ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Garibaldi ve Dava Arkadaşları: Güncel Bilgiler, Gelecek Araştırmalar için İpuçları), Stefania Bonanni (haz.), Garibaldi: Cultura e Ideali. Atti del LXIII Congresso di Storia del Risorgimento (Cagliari, 11-15 ottobre 2006) [Garibaldi: Kültürü ve Ülküleri. 63. İtalyan Diriliş Süreci Tarihi Kongresi Tutanakları (Cagliari, 11-15 Ekim 2006)], Roma, Istituto Per la Storia del Risorgimento Italiano, 2008, s. 419-440.

Bu makaleyi, doğrudan Türkçe olarak yayınlanan, dolayısıyla burada çevirisi halinde değil, bu kitapta bazı ufak değişmelerle yayınlanan Sardinya Krallığı'nın Kırım Savaşı'na katılmasını ele alan bir makale takip ediyor:

Sardinya Krallığı'nın Kırım Savaşı'na Katılması, "Toplumsal Tarihi", no. 151, Temmuz 2006, s. 80-86.

O tarihte söz konusu makalenin yayınına destekleyen sayın arkadaş Prof. Dr. Esra Danacıoğlu'na şükranlığımı ifade etme fırsatını değerlendirmeden geçemiyorum.

Birleşik İtalyan devletinin, kurulmasından bu yana yüzleştiği en büyük felaket Messina Boğazı'nda Aralık

1908’de meydana gelen deprem oldu. İstanbul ve Osmanlı İmparatorluğu’nda gerçekleştirilen yardım kampanyası aşağıdaki makalenin ana konusu:

Da un Altro Stretto. L'Eco del Terremoto di Messina a Istanbul [Bir Başka Boğazdan: Messina Depreminin İstanbul’daki Yankısı], Giovanna Motta (haz.), La Città Ferita. Il Terremoto dello Stretto e la Comunità Internazionale [Yaralanmış Kent. Messina Boğazı Depremi ve Uluslararası Camia], Milano, Franco Angeli, 2008, s. 150-158.

Bu kitabın çekirdeği; 1915-1923 yıllarında İtalya’nın *İtilaf Devletlerinin* planladıkları Türkiye’yi parçalama politikasına katılması, daha doğrusu çok değişik bir şekilde katılmasıdır. Büyük bir monografi konusu olan bu meselelerin bazı ‘yeraltı’ ve az bilinen yönlerini anlatan çeşitli makalelerim var. 1. Dünya Savaşı dönemi ile başlıyoruz:

Verso la Quinta Sponda: la Gestione degli Affari Turchi da parte Italiana durante la Prima Guerra Mondiale [Beşinci Sahile Doğru: Birinci Dünya Savaşı sırasında İtalya’nın Türkiye ile İlgili Meselelerinin Yönetimi], “Annali dell’Istituto Ugo La Malfa”, cilt IX, 1994, s. 233-246.

Bu makalenin başlığını açıklamak gerekir. İtalyan yarımadasının etrafı üç denizle çevrilidir (Tiren, İyon, Adriyatik), dolayısıyla İtalya’nın üç tane sahili olduğu söylenir. Trablusgarp Savaşı döneminde İtalya’daki milliyetçi kesim, fethedilecek toprağı “dördüncü sahil” addetti. Bu tanımlamayla Libya’nın sadece bir koloni olmayacağını, milyonlarca İtalyanın yerleşmesiyle İtalya’nın doğal uzantısı olacağını ifade ediyorlardı. Ardından İzmir ve Güneybatı Anadolu üzerinde benzer hayaller kuruluyordu. O bölge İtalya’nın beşinci sahili olacak mıydı?...

Bir bütün olarak algılanması gereken iki makale takip ediyor:

Le Battaglie Diplomatiche Relative alle Occupazioni Italiane in Turchia nel 1919 [1919 Yılında Türkiye’de İtalyan İşgalleriyle ilgili Diplomatik Savaşlar], “Annali dell’Istituto Ugo La Malfa”, cilt X, 1995, s. 277-304,

ve

Le Battaglie Diplomatiche Relative alle Occupazioni Italiane in Turchia nel 1920 [1920 Yılında Türkiye’de İtalyan İşgalleriyle ilgili Diplomatik Savaşlar], Fabio L. Grassi, Passeggiate nello spazio politico ottomano [Osmanlı Coğrafyalarında Gezintiler], Cluj – Napoca, 2003, s. 5-19.

Büyük tarihî meselelerde de insanların büyük bir çoğunluğunun kendi kişisel çıkarlarını önemsediklerini hatırlatan küçük bir makalemi de dahil ettik:

Il Caso-D’arici: un (Cattivo) Esempio dell’Azione Economica Italiana all’Estero dopo la Prima Guerra Mondiale [D’arici Olayı: Birinci Dünya Savaşı Sonrasında İtalyan İktisadi Faaliyetlerine Dair (Kötü) bir Örnek], “Calendario del Popolo”, no. 602, 1996, ss. 42-46.

Ardından, bir bütün olarak algılanması gereken iki makale daha var:

Diplomazia Segreta Italo-Turca dopo la Prima Guerra Mondiale; Convergenze ed Equivoci (1919-1920) [Birinci Dünya Savaşı Sonrası İtalyan-Türk Gizli Diplomasisi: Eşgüdüm ve Anlaşmazlıklar (1919-1920)], “Clio”, yıl XXXIX, no. 1, Ocak-Mart 2003, s. 51-83,

ve

I Profitti di un Fallimento: Politica e Affari Segreti dell'Italia in Turchia tra 1920 e 1923 [Bir Başarısızlığın Getirdiği Kazançlar: 1920 ve 1923 yılları arasında İtalya'nın Türkiye'deki Politikası ve Gizli İşleri], "Rassegna Storica del Risorgimento", yıl XC, fasikül I, Ocak-Mart 2003, s. 47-86.

Bir sonraki makale, Lozan Konferansı'nın açılışından önceki haftaları mercek altına alıyor:

L'Italia di fronte al Crollo della Pace di Sèvres: una Presunta Grande Potenza alla Prova (settembre-ottobre 1922) [Sevr Barış'ının İflası Karşısında Büyük Güç Olup Olmadığı Anlaşılmayan İtalya (Eylül-Ekim 1922)], George Cipaianu / Vasile Vesa (a cura di), La fin de la Première Guerre Mondiale et la Nouvelle Architecture Géopolitique Européenne [Birinci Dünya Savaşı Sonu ve Avrupa'nın Yeni Jeopolitik Yapısı], Cluj-Napoca, Presses Universitaires de Cluj, 2000, s. 95-106.

Son makaleye geçelim: Atatürk döneminde Türkiye konusunda İtalya-Fransa rekabeti ile Türkiye'nin beklentileri ve endişeleri üzerinde duran

La Turchia nella Politica Francese e Italiana tra le due Guerre [İki Dünya Savaşı Arasında Fransız ve İtalyan Politikasında Türkiye], "Transylvanian Review", cilt XV, no. 1, Bahar 2006, s. 129-140.

Telif haklarını ücretsiz veren Istituto Per la Storia del Risorgimento Italiano, "Toplumsal Tarih" dergisi, Franco Angeli yayınevi, "Annali dell'Istituto Ugo La Malfa" dergisi, "Calendario del Popolo" dergisi, "Clio" dergisi, "Rassegna storica del Risorgimento" dergisi, "Transylvanian Review" dergisi ile birlikte Prof. Dr. George Cipaianu ve Vasile Vesa'ya; çeviriyi yapan saygıdeğer arkadaşım Dr. Sadriye

Güneş'e; benim faaliyetlerimi daima destekleyen Prof. Dr. Antonello Biagini ve Prof. Dr. Giovanna Motta'ya içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Roma, Nisan 2014

Fabio L. Grassi

DİZİN

- ABD 113, 122, 123, 124, 154,
157, 161
Ahmet Rıza 194, 195, 196, 237,
238, 239, 240, 308
Albay Refet (Bele) 211
Alexandre Dumas 18
Allenby 105, 108, 118, 119, 125
Amele Yardımlaşma Cemiyeti
24, 25, 63, 64
Amele Yardımlaşma Cemiyeti-
İtalyan Amele 24, 42,
63, 64
Antalya 82, 104, 105, 108, 113,
114, 135, 136, 139, 140,
146, 163, 164, 165, 166,
167, 168, 169, 170, 171,
172, 173, 174, 175, 197,
199, 208, 211, 212, 214,
217, 218, 221, 223, 224,
227, 228, 229, 233, 235,
236, 241, 244, 245, 248,
252, 265, 267, 268, 271,
275, 276, 279, 284
Avusturya 47, 48, 49, 50, 51,
52, 53, 54, 57, 58, 59, 60,
61, 79, 109, 165, 234
Azmi Bey 196, 197, 233
Balfour 104, 114, 117, 118, 119,
255, 278
Bekir Sami 211, 218, 245, 256,
257, 307, 308
Bozkurt gemisi 325
Briand 268, 307, 308, 309, 316
Büyük Britanya 23, 104, 110,
115, 123, 126, 130, 134,
136, 145, 148, 157, 158,
160, 183, 184, 186, 192,
196, 199, 223, 245, 247,
248, 251, 252, 258, 270,
276, 287, 293, 294, 297,
300, 305, 306, 307, 309,
315, 320, 321
Cami Bey 188
Capra Misyonu 226, 228
Cavour 48, 49, 50, 51, 52, 53,
54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
61, 62, 67
Celaleddin Arif 194, 218, 255,
258, 289, 300
Celâl Nuri 184, 185, 193
Clarendon 57, 59, 60, 61
Corriere della Sera 83, 84, 98,
113, 116, 157, 160, 161,
185, 187, 195, 203, 244,
255, 256, 257, 287, 298,
299
Crowe 104, 119, 126, 127, 129,
130, 131, 147, 219, 242,
243, 271, 272
Curzon 114, 119, 127, 130, 134,
184, 189, 193, 205, 212,
214, 219, 232, 234, 236,

- 239, 243, 249, 252, 255,
257, 262, 268, 269, 274,
275, 277, 278, 279, 288,
290, 293, 294, 296, 311
- Dabormida 51
Damat Ferit 192, 194
D'Arici 163, 164, 165, 166, 167,
168, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 303
Della Torretta 219, 227, 244,
246, 250, 251, 252, 255,
276
De Martino 109, 121, 126, 127,
128, 129, 130, 131, 144,
145, 146, 147, 155, 157,
166, 183, 201, 204, 208,
209, 219, 220, 242, 243,
249, 252, 255, 258, 260,
271, 272, 290, 291, 292,
294
De Robeck 193, 197, 198, 262
- Ermeniler 300
Ermeniler- Ermenistan 94, 98,
105, 113, 123, 148, 153,
157, 206
- Fago Misyonu 213, 214, 217,
218, 219
Fausto Zonaro 73, 74
Ferrante 164, 165, 166, 167,
168, 174, 175, 214, 217,
224, 231
Fethi Okyar 180, 193, 241, 254,
289
Fevzi Paşa 263
Franchet D'Esperey 106
- Franklin-Bouillon 246, 248,
297, 309
Fransa Başbakanı Clemenceau
104
- Galeazzo Ciano 280, 321
Galip Kemalî 185, 186, 187,
188, 189, 190, 195, 196,
325
Garibaldi 7, 12, 17, 18, 19, 20,
21, 22, 23, 24, 25, 26, 27,
31, 32, 33, 34, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 45, 63,
187
Garroni 188, 190, 191, 222,
223, 227, 241, 245, 246,
250, 252, 253, 255, 272,
289, 291, 292, 294, 295,
296
General Alfonso Lamarmora
50
General Giuseppe Dabormida
50, 51, 52
General Milne 125, 209
Giornale d'Italia 84, 85, 116,
186, 196, 203, 244, 247,
248, 249, 287, 288
Grandi 313, 315, 318, 325
Gustavo Sacerdote 18
- Habsburg İmparatorluğu 50,
53, 54
Harington Misyonu 256
Hüseyin Ragıp Baydur 233
- II. Alexander 56
III. Napolyon 57, 59, 60, 61
İmperiali 72, 104, 105, 106,

- 107, 108, 114, 123, 130,
131, 134, 145, 147, 150,
151, 157, 158, 178, 219
- İngiliz Yüksek Komiser Rum-
bold 232, 272
- İsmet Paşa 258
- İtalyan Amele 42
- İtalyan Başbakanı Orlando 86,
87, 101, 102, 115, 116,
178, 225
- İtalyan Mason Örgütü 34
- İtalya Sorunu 46, 53, 60, 61
- Kilikya 103, 105, 148, 151, 154,
212, 218, 239, 248, 259,
305, 306, 307, 310
- King – Crane Komisyonu 122
- Kırım Savaşı 7, 12, 46
- Komiser Maissa 150, 195, 204
- Kont Sforza 103, 164, 179, 207,
225, 239, 271, 289
- Kossuth 43
- Kral II. Vittorio Emanuele 31
- Kürt Ayaklanması 312, 325
- Le Moniteur Oriental (The Ori-
ental Advertiser) 67, 68
- Levanten 69, 79, 177, 219, 233,
299
- Libya 13, 63, 80, 81, 82, 89, 96,
177, 178, 207
- Lloyd George 123, 124, 134,
145, 147, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 157,
158, 286, 287, 290, 298,
300, 304, 306, 311
- Londra Anlaşması 81, 211,
241, 242, 256, 308, 309
- Londra Barış Konferansı 81
- Lozan Barışı 81, 226
- Mahmud Esat 313, 325
- Manzoni 92, 94, 95, 96, 97, 98,
182, 200
- Marinovich 25, 30, 38, 39
- Massimo d'Azeglio 57
- Mazzini 25, 32, 33, 34, 38, 39,
42, 52, 53, 63
- Megali İdea 306
- Memoria Storica 24, 27, 35,
38, 44
- Messina 7, 12, 13, 63, 64, 65,
67, 70, 72, 76, 77
- M. Giolitti- Giovanni Giolitti
79, 80, 227, 228
- Mombelli 285, 292
- Mondros Ateşkesi 88, 178
- Montreux Konferansı 317, 320,
325
- Mussolini 201, 280, 300, 301,
312, 315, 316, 319, 320,
321
- Mustafa Kemal Paşa 116
- Musul 202, 311, 312, 325
- Müttefiklerarası Askeri Konfer-
ans 103
- Nihat Reşat (Belger) 308
- Nitti 90, 116, 118, 119, 121,
122, 123, 126, 127, 128,
130, 132, 141, 144, 147,
148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 155, 156, 166,
167, 184, 188, 202, 216,
218, 225, 226, 227, 249,
295

- Nogara 88, 89, 90, 91, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 173, 174, 271
- Oniki Ada 91, 98, 109, 119, 154, 155, 236, 250, 256, 295, 296, 300, 311, 319
- Osmanlı hükümeti 70, 82, 83, 84, 88, 90, 91, 96, 97, 163, 184
- Osmanlı İmparatorluğu 7, 12, 13, 19, 21, 23, 28, 34, 45, 48, 50, 62, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 93, 94, 95, 103, 122, 136, 145, 146, 178, 186, 188, 226
- Osmanlı Kamu Borcu 88, 146
- Palmerston 48, 57, 61
- Papa 60, 61
- Pera 79, 92, 94, 235
- Picot 81, 305
- Piemonte 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 87
- Poincaré 87, 88, 276, 293, 311
- Prens Sabahattin 197
- Rusya 21, 23, 49, 50, 54, 56, 58, 61, 81, 101, 157, 202, 203, 221, 243, 259, 272, 280, 290, 298, 299, 303, 307, 311, 316
- Sardinya Krallığı 7, 12, 46, 47, 48, 54, 58, 59, 60, 61, 62
- Savoialılar 47
- Schanzer 247, 255, 258, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 300
- Scialoja 120, 126, 130, 134, 145, 146, 147, 148, 150, 152, 153, 154, 155, 157, 188, 196, 203, 207, 208, 209, 212, 213, 217, 218, 260, 261, 262, 263, 264
- Senni 126, 127, 128, 170, 173, 174, 184, 211, 212, 216, 217, 218, 260, 263, 286
- Sevr Anlaşması 81, 189, 242, 270
- Sivastopol 54, 56, 85
- Società Commerciale d'Oriente 88, 89, 90, 163, 164, 165, 166, 168, 171
- Società Commerciale d'Oriente 88, 89, 90, 163, 164, 165, 166, 168, 171
- Société d'Heracleè (Ereğli maden ocağı) 90
- Sonnino 72, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 130, 162, 165, 178, 179, 182, 183, 184, 198, 202
- SSCB 320, 325
- St. Jean-de-Maurienne Anlaşması 81, 86
- Sykes-Picot Anlaşması 81
- Tanin 72, 75, 77
- Tittoni 111, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 157,

- 158, 166, 167, 168, 170,
174, 182, 183, 184, 188,
195, 204, 205, 206
- Truman 321, 325
- Tuozi Misyonu 242, 248, 255
- Türk Sorunu 81, 98, 126, 127,
143, 145, 157, 158, 159,
176, 180, 191, 258, 259,
286, 289, 303
- Ugo Luca 281
- Venizelos 101, 102, 109, 118,
119, 120, 121, 123, 125,
126, 127, 129, 131, 134,
150, 151, 152, 153, 154,
155, 158, 183, 195, 234,
306
- Villari 201, 205, 206, 207, 208,
209, 211, 215, 221, 231
- Wilson 101, 109, 115, 122, 123,
139, 154
- Yüksek Komiser Calthorpe 117
- Yusuf Kemal (Tengirşek) 245,
309

